

Wysakowska, Beata

Seminarium na temat stanu badań nad dziejami opioidów w Polsce w XIX wieku

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 36/1, 197-198

1991

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

SEMINARIUM NA TEMAT STANU BADAŃ NAD DZIEJAMI OPIOIDÓW
W POLSCE W XIX WIEKU

8 grudnia 1989 r. odbyło się seminarium Pracowni Historii Nauk o Leku Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, na którym mgr Iwona Arabas przedstawiła założenia rozprawy doktorskiej, zatytułowanej *Badania opioidów oraz ich rola w rozwoju nauk o leku w Polsce dziewiętnastego wieku*.

Praca obejmuje następujące problemy: 1. badania nad opium i morfiną w nauce światowej (w początkach XIX w.); 2. wiedzę o maku lekarskim i działaniu opium w polskim piśmiennictwie przyrodniczym do końca XVIII w. oraz rolę maku w kulturze narodowej; 3. recepcje odkrycia morfiny w literaturze naukowej i zakresu badań opioidów w Polsce; wreszcie 4. ewolucję metod badawczych w pracach nad analizą i syntezą opioidów.

W dyskusji nad koncepcją pracy zarysowały się dwa stanowiska. Z jednej strony uważano, że należy główny nacisk położyć na zagadnienia ściśle związane z dziejami nauki i skoncentrować się na przedstawieniu recepcji w Polsce odkrycia i wyizolowania morfiny z opium oraz nad stanem polskich badań oryginalnych w tym zakresie na tle postępów nauki światowej (prof. Jerzy Dobrzycki, doc. Barbara Kuźnicka). Dzięki temu będzie można wyraźniej sprecyzować cel pracy (prof. J. Dobrzycki).

Interesująca problematyka kulturoznawcza znalazła zwolenników przede wszystkim w osobie prof. Tadeusza Bieńkowskiego, który nawiązał do czasów prasłowiańskich, uważając, że należałoby zastanowić się nad funkcją roślin odurzających w kulturze prasłowiańskiej i ich rolą w ówczesnym społeczeństwie. Celowe byłoby przedstawienie roli roślin odurzających na przestrzeni wieków, poczynwszy od funkcji „sacrum” w czasach prasłowiańskich, poprzez ich stosowanie jako przyprawy, leku oraz narkotyku. Tę interesującą koncepcję należałoby opracować, jednakże w osobnej pracy - zdaniem prof. J. Dobrzyckiego.

Wątek kulturoznawczy kontynuowali i inni dyskutanci, m.in. doc. Wanda Budziszewska mówiła o dużym znaczeniu tradycji obrzędowości, w której rośliny odurzające odgrywały znaczącą rolę. Zdaniem większości osób (dr W. Grębecka, prof. J. Dobrzycki, doc. B. Kuźnicka, prof. L. Kuźnicki) celowe byłoby skoncentrowanie się przede wszystkim na problematyce historii nauki. Z tej dziedziny zainteresowanie dyskutantów kierowało się ku zagadnieniom z zakresu farmakologii, toksykologii oraz historii lecznictwa. Problematykę walki z bólem, ściśle związanej z opioidami, poruszył prof. Leszek Kuźnicki. Wyizolowanie morfiny z opium było niewątpliwie przełomem w walce z bólem. Należałoby zwrócić uwagę na ten aspekt. W opinii jednak dr Wandy Grębeckiej, a także samej referentki jest to problem z zakresu historii medycyny. O związku z dziejami lecznictwa opracowywanego zagadnienia zapytywał dr B. Orłowski, o prace toksykologiczne z badanego okresu - dr Makulska.

Z badaniami nad opium i morfiną związane są zagadnienia narkomanii, a właściwie - morfinizmu oraz uprawy maku w Polsce. Referentka - jako współautorka opracowania *Ekspertyza makowa* (praca zbiorowa pod red. prof. Tadeusza Chruściela) przedstawiła współczesne poglądy również na te problemy.

Beata Wysakowska
(Warszawa)

Z DYSKUSJI NAD KONCEPCJĄ I ŹRÓDŁAMI DO LEKSYKONU POLSKICH NAZW ROŚLIN LECZNICZYCH

20 czerwca 1990 roku odbyło się seminarium Pracowni Historii Nauk o Leku Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, otwierające cykl posiedzeń poświęconych nazewnictwu roślin leczniczych.

Doc. Barbara Kuźnicka przedstawiła wstępne założenia przygotowywanego w Pracowni leksykonu polskich nazw roślin leczniczych, który będzie opracowany przez zespół historyków nauki i językoznawców.

Referat wprowadzający pt. *Stan badań nad nazewnictwem polskich roślin leczniczych* przedstawiła dr Ludwika Wajda-Adamczykowa (autorka wielu publikacji z tej dziedziny). Omówiony został stan piśmiennictwa z zakresu nazewnictwa roślin leczniczych (źródła drukowane i opracowania), a także materiały dotyczące terminologii etnofarmaceutycznej, znajdujące się w Pracowni Dialektologicznej Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie. Referentka przedstawiła następnie zamierzenia badawcze własne oraz dr Anny Spólnik — również autorki prac z zakresu nazewnictwa botanicznego i na tym tle scharakteryzowała możliwości współpracy z Pracownią Historii Nauk o Leku w przygotowaniu słownika historycznego synonimicznych polskich nazw roślin leczniczych.

W dyskusji szczególny nacisk kładziono na autentyczną potrzebę opracowania słownika (doc. Alicja Zemanek, dr Wanda Grębecka), a także na konieczność wykorzystania materiałów z kartotek, sporządzonych przez dr L. Wajdę-Adamczykową i dr A. Spólnik. Z wielu wypowiedzi nasuwają się wnioski i propozycje, iż prace przygotowawcze winny iść w kilku kierunkach i dotyczyć:

1. pełnego opracowania stanu piśmiennictwa z zakresu nazewnictwa roślin leczniczych (doc. Wanda Budziszewska);
2. zbadania i opracowania zasobów archiwalnych dotyczących tej tematyki (doc. A. Zemanek);
3. prowadzenia prac dokumentacyjnych (doc. Kwiryna Handke).

Ustalono, że prace te winny koncentrować się na zbieraniu informacji do trzech typów kartotek. Byłyby to: 1. kartoteka źródeł, 2. kartoteka alfabetyczna, zawierająca słowa oraz nazwy roślin leczniczych, 3. kartoteka nazw według systematyki roślinnej (jednostki). Tak przygotowane dane zostaną następnie opracowane techniką komputerową.

W dyskusji zwrócono także uwagę na konieczność prowadzenia badań nad zmianami terminologii morfologicznej (dr W. Grębecka). Istotnym problemem są także sprawy warsztatu, np. jakie znaleźć kryterium porównywalności materiałów, otrzymanych — z różnych terenów Polski — na podstawie siatki punktów. Informacje z niektórych rejonów Polski są niewystarczające, toteż szczególnie ważne może się okazać poszukiwanie materiałów do nazewnictwa zachodniej i środkowej Polski, szczególnie Wielko-